

Allanyň ady bilen aldamak

Category: Edebi makalalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Allanyň ady bilen aldamak ALLANYŇ ADY BILEN ALDAMAK

■ Sözbaşy

Musulman halklar, esasanam türki halklar çenden aşa duýguçyl, hususanam dini meselelerde duýguçyllygyny çalt ýüze çykarýar. Türki halklar näme üçin eýýäm birnäçe asyr bäri şol bir görnüşde yzygiderli aldanyp gelýär?

Muňa dogry jogabyň Gurhanda bardygyna ynanyaryn. Gurhan «Allanyň ady bilen aldanmaň!» diýip duýdurýar. Näme üçin? Çünki Allany bilip ýalňyşmak mümkinçiliginden uly jogapkärçiligi aldanandyklaryny bilme mümkinçiliginden ep-esli derejede mahrum bolmaklarydyr. Sebäni çuňňur ýürekden ynanylýan we boýun sunulýan gymmatlyk olaryň öz garşysyna ulanylýar. Muny aňlamak aňsat iş däl.

Türki halklar dinine bolan çuňňur hormat-sylagy, yslama bolan boýunsunuýlygy sebäpli köplenç özünü gorama, tankyt etme ukyplaryny ulanmaýar. Hasam beteri, Allanyň ady bilen aldaýanlara garşy aklyny ulanmaýar.

Allanyň ady bilen aldanmagyň döredýän ýykgyňçylygyna ünsi çeken Gurhan bu duzaga düşmezlik we bu belany ýeňip geçmek iki wajyp meseläniň üstünde durup geçýär:

- 1). Aklyň işledilmegi;
- 2). Takwalyk bilen bir hatarda dindarlygyň adamlaryň arasynda artykmaçlyk hökmünde görülmeginiň önüni almak.

Bu iki kömekçi buýruk ýatdan çykarylanda «Allanyň ady bilen aldanyлмаň» emriniň netije bermegi mümkin däl. Haçanda akyl işlemelisi ýaly işläp, dindarlyk adamlaryň arasynda artykmaçlyk ýaly görülmekden aýrylsa, şonda köpçüligi Allanyň ady bilen aldamak duzaklarynyň perdesini syryp, aňyrsynda nämeleriň bardygyny görüp bolar. Perde sypyrlyp, aňyrsyndaky plan görülmese Allanyň ady bilen aldamak gutulgysyzdyr.

Allanyň ady bilen aldama zulmunyň aşylmagy üçin diňe esasy çäre däl, eýsem ýeke-täk çäre aklyňy işletmekdir. Gurhan «Alla aklyny işletmeýänleriň üstüne şer ýagdyrar» (Ýunus süresi, 100) diýip, Allanyň ady bilen aldanma duýguçyllygynyň aşylmagy üçin hökmany suratda akly işletmegiň gerekdigini adamzadyň wyždanyna ýañzydyp goýupdyr. Başga hiç hili delil bolmanda-da, diňe şu prinsip bilenem dünýewiligiň Gurhanyn talap eden esasy ýörelgelerinden biridigini subut etmäge ýeterlik bolsa gerek. Çünki aklyň işjeň ýagdaýda sagdyn işläp durmagy üçin ilkinji nobatda dünýewilik gerek. Tersine bolan ýagdaýynda duýgy agdyklyk edýän din aklyň öňüni baglamagyň serişdesi hökmünde ulanylýar, ýagny köpçülik Allanyň ady bilen aldanýar.

Gurhan bilýän kömekçi güýçlerimiziň ulanylmagyny emir edýändigine garamazdan, türki halklar muny ulanmaýar. Halkyň agramly bölegi yslamyň şular ýaly talabynyň bardygyny bilenok. Sebäbi bu emirler Gurhanda bar. Türkler bolsa ýüzlerçe ýylyň dowamynda Gurhandan uzak tutuldy, ony okap, magnysyna düşünmekden mahrum edildi. Türki halklaryň Gurhandan ýeke-täk tama edýän zady bar, olam bu kitaby arap elipbiýinde okamagy başartp «sogap» gazanmak. Türki halklar Allanyň ady bilen aldama duzaklarynyň ussatlyk bilen gurnalan bu «sogap» oýunlarynyň toruna düşürilip, onuň uýýan dininiň Gurhan bilen baglanyşygy ep-esli derejede ýok edilipdir. Dinde Gurhanyň ýerini arap-emewi häkimiýet ideologiýasynyň kultlaşdyrylan şygarlary bilen yslama bap gelmeýän toslama adatlar doldurypdyr. Şeýle ýagdaýda Gurhanyň ündeýän zatlary türki halklaryň durmuşyna din hökmünde nädip girsin?!

Türkler hem edil beýleki birnäçe musulman halklar ýaly Ýakyn Gündogar despotizmleriniň bähbidine laýyklykda keramatlaşdyrylan buýruklary dindir öýdýär, şolara eýerýär.

Bu ýagdaýy diýseň gowy bilýän aldama metodlary dowamly din-imany ulanyp bize ýakynlaşýar. Türk halkyny turuwbaşdan elsiz-dilsiz hala getirip göwün islän wagty isledigiçe aldap sümürýär.

Türk halkynyň iň uly ejizligi – uýýan dinini galkynma we seljerip görme serişdesi däl-de, dymma, takdyra kaýyl bolma serişdesi hökmünde ulanýanlygydyr. Diňe türki halklaryň däl,

eýsem, ähli musulmanlaryň iň uly ejizliginiň birinjisi, belki-de şu bolsa gerek. Eger bu iň uly ejizligimiz bolmasa, Gurhan «Allanyň ady bilen aldanmaň!» duýduryşyny bermegi hökmany hasaplarmydy?

Biziň günlerimizde adamzat we biziň jemgyýetimiz Allanyň ady bilen aldanmagyň iň kyn döwrüni başdan geçirýär. Bu, global we guramaçylykly «aldama sektorlarynyň» işjeň hereket edýän döwrüdür. Bu, «Dinsiz zulumlara garşy göreş» ady astynda dini perdelenip zulum etmegiň döwrüdür. «Mukaddes» patentli bu zulum materialist zarbalardan ýaňa haly teň bolan jemgyýetleriň ýaralarynyň üstüne «Alla» diýip ýumrugyny inderýär.

Bu kitaby musulman türki halklara Allanyň ady bilen nähili aldanylýandyklaryny Gurhana esaslanyp düşündirmek islän ýönekeý bir möminiň eden kiçijik bir hyzmaty hökmünde kabul ediň. Size azajygam bolsa nepi degse awtory özüni bagtly saýar.

(Dowamy bar)...

Prof. dr. Ýaşar Nury ÖZTÜRK,
Stambul, 2008 ý. Edebi makalalar